

Učiteljski tovariš

Stanovsko političko glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani
 Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Prešernova ulica 6/1. Računalnice ne sprejemamo. Nefrankturnih pisem ne sprejemamo. Izdaja vsak teden. Naročnina letno 60 Din. za izposojilnico 80 Din. Člančevina J. U. U. plačuje list v članarino. Oglašje po ceniku in dogovoru, davek posebej. Pošt. štev. 11.197. Telefon 3113

Engelbert Gangl 60 letnik

Iz »Sok. Prosvete«

Iz vrst slovenskega učiteljstva je izšlo lepo število mož, ki so s svojim delom utirali nova pota in utrjevali temelje kulturnemu in gospodarskemu dvigu svojih rojakov. Prvak med njimi, znan in poznan ne samo med jugoslovanskimi učitelji, ampak med vsem našim narodom, pa tudi med slovanskimi narodi preko mej naše širne in svobodne domovine, je ENGELBERT GANGL.

Hoteč koristiti in pomagati svojemu narodu, si je izbral najlepši in najčastnejši, četudi najtežji poklic. Postal je učitelj in vzgojitelj mladine, dobro vedoč, da je to treba dobro pripraviti za borbo življenja, ker je le dobro vzgojena in z nacionalnim duhom prežeta mladina bodočnost naroda.

Gangl kot učitelj

ni izbiral mest in iskal udobnosti, prijel je za delo tam, kjer so mu ga odkazali. Oklenil se je mladine, šole in naroda z vso dušo in vršil je svoje poslanstvo z vso nemo, vztrajnostjo in požrtvovalnostjo.

Tovariš med tovariši je cenil in spoštoval svoje sodelavce, poslušal njihova življenjska izkustva in modre nasvete.

Lastna pridnost in želja po samoizobrazbi sta ga dvigali višje in višje. Ko je bilo treba mladini dobrih učnih knjig — šolskih beril, se je učitelj Gangl lotil z vso vnemo in ljubeznijo tega dela. Posdaril je mladino vrsto »beril«, katerih polnosti še danes ni nikdo prekobil.

Kako pa tudi ne, saj je

Gangl priznan pesnik in pisatelj.

Prežet z vso dušo ljubezni do mladine, ji je poklanjal skoraj leto za letom bogate darove svojih duševnih sil. Kdo naj našteje vse, kaj je napisal svoji mladini, vnamajoč in navdušujoč jo za vse lepo in dobro!

Hotel pa je še ožjih in trajnejših vezi z narodovim podmladkom. Ustanovil je list »Zvonček«, ki mu je bil urednik in neumorni sotrudnik. V »Zvončku« je kramljal učiteljski urednik, pesnik Gangl, kakor le on zna.

Našo literaturo je obogatil z mnogimi deli, plodom svoje velike duševne sile. Koliko njegovih del strokovne, kritične,

pripravne in pesniške vsebine je v raznih znanstvenih in leposlovnih listih.

Znana so njegova dramatska dela, ki so bila večkrat z uspehom igrana. On išče, resnico, lepoto in dobroto, temelje resnične umetnosti, ki jih nosi sam globoko v srcu.

Gangl pa je in ostane v prvi vrsti učitelj. On ljubi ta poklic, ki mu je solnce življenja, zato zastavlja vanj vse in se ne boji trpljenja in preganjanj. Z vsemi silami se trudi, da združi slovensko učiteljstvo v močno stanovsko organizacijo. Kaj je bil

Gangl kot organizacijski delavec,

kaj je bil on nekdanji »Zvezi«, ni mogoče dovoljno poudariti. Preogromno je to delo, velike so žrtve, ki jih je on doprinesel v prid učiteljske skupnosti in moči.

Nekoliko moremo doumeti njegovo veliko delo, ako prelistamo letnike »Učiteljskega tovariša«, kjer se je prvič oglašil l. 1892. Od tedaj je bil Gangl stalni sotrudnik stanovskega glasila, v katerem je vzbujal stanovsko zavest in zanimanje za prosvetno delo.

Da pa je mogel svoje sile, svoje globoko socialno čustvovanje polno uveljaviti, je sprejel kandidaturu za deželnega poslanca in bil izvoljen s častno večino.

Gangl kot poslanec in politik ni pozabil, da je učitelj. Z vso njemu dano odločnostjo in s svojim bogatim govorniškim darom je branil pravice zatiranih in preganjanih, med katere je spadalo tudi tedanje učiteljstvo.

Ko je postal leta 1900.

Gangl urednik Učiteljskega tovariša,

je zastavil svoje pero krepko in odločno v obrambo stanu in njegovih pravic. V »Učiteljskem tovarišu« je tistega leta podal izjavo, da bo zastopal interese jugoslovanskega učiteljstva, zato bo objavljaj spise v slovenskem in hrvaškem jeziku, da s tem uresničimo in oživimo oni prekrasni ideal, ki navdušuje vsakega pravega Slovana — namreč združenje in zbliznanje jugoslovanskega naroda.

Koliko je moral Gangl pretrpeti zaradi uredništva in duhovnega vodstva učiteljstva, more doumeti le tisti, ki je poznal

tedanje čase in politične razmere. Vse tedaj mogočne sile so bile edine v tem, da uničijo srbofilski »Učiteljski tovariš« in njegovega urednika, našega borca in idejnega voditelja.

Urednik Gangl je trajno pripravljaj slovensko učiteljstvo na oni veliki dan, ki je moral priti. Njegovo delo je rodilo to, kar je želel in hotel, uedinjenje in združenje vsega jugoslovanskega učiteljstva.

Ko ga je leta 1919. klicala doznost in potreba na drugo odgovorno mesto, je odložil uredništvo »Učiteljskega tovariša«, ko si je stekel z njim nevenljivih zaslug za našo stanovsko zavest in skupnost.

Gangl pa ni bil samo idealen organizatorični delavec in probuditelj slovenskega učiteljstva,

Gangl je tudi gospodarski organizator.

Njegovo delo so razne učiteljske gospodarske organizacije in ustanove, kakor »Učiteljska tiskarna«, »Učiteljska hranilnica in posojilnica«, »Učiteljski konvikt«, sedaj »Učiteljski dom« i. dr., ki danes prospevajo v ponos inicijatorju in organizatorju, pa v krepko podporo učiteljskemu stanu v idejnih borbah. Gangl je imel glozboke vpoglede in je dobro čutil, da bo moč učiteljske organizacije jaka le tedaj, ako bo imela močno in trdno oporo v zdravih gospodarskih ustanovah. Ta misel je bila prava, ki je rodila sedanje močno, odpora in dela zmožno edinico v jugoslovanskem učiteljskem združenju. Načelo, da je treba vsaki idejni organizaciji krepke gospodarske osnove, ostane veljavno za danes in za bodoče, zato mora sleherni učitelj slediti tej veliki zamisli našega jubilaranta.

Po prevratu l. 1918. je zastajal narodnemu šolstvu in učiteljstvu solnce svobode. Tedaj je stopil na čelo prosvete

Gangl kot višji šolski nadzornik.

Z mladeniškim ognjem se je lotil naš jubilarant organizatoričnega dela na šolskem in prosvetnem polju s polnim razumevanjem in srcem. Razmah, ki ga je tedaj doživelo naše šolstvo, je tako velik in tako vsestranski, da si prej niti v sanjah nismo mogli nekaj enakega predstavljati. Otvarjale so se nove narodne in meščanske šole, otvarjali novi razredi. Na Koroško in v Prekmurje so hiteli navdušeni učitelji — narodni borci, da ponese našo besedo in ljubezen do nove države med do tedaj zaslužnjeni narod. Plemenit v duši, blag v srcu, vnet za napredek šol-

Jože Župancič, Litija:

Ob jubileju učiteljskega in sokolskega vzornika

Letos, o Martinovem bo dopolnil Engelbert Gangl svoj 60. rojstni dan. O Ganglu pisati je res skoro odveč, saj ga pozna domala vsak šolarček bodisi iz učnih knjig, bodisi iz pripovedovanj svojih učiteljev, pozna ga vsa naša jugoslovanska javnost, njegovo ime pa izgovarjamo po najbolj odročnih naseljih z ljubeznijo in z vdanim spoštovanjem tisoči in tisoči, ki se prištevamo k mogočnim sokolskim armadam.

Odveč bi bilo pisanje o Ganglu tudi iz razloga, ker je brat Engelbert sam vtelesena skromnost, ki gotovo ne prenaša bučnih besedi in laskavih priznanj. Vendar vršimo le svojo prijetno dolžnost, če ob čestitem jubileju našega tovariša napolnimo predal »Učiteljskega tovariša« z ugotovitvami, kaj pomenja naš jubilarant za učiteljski stan, za sokolski pokret, za našo literaturo in za splošni napredek našega naroda in države. Že pred desetletjem, ko je stal petdesetletnik Gangl še v aktivnih vrstah učiteljskega stanu in organizacije, je iznesel »Učiteljski tovariš« uspehe Ganglovega dela pred naše stanovske vrste. Od tedaj je stopil med nas nov učiteljski rod, temu naj pokažemo znova uspehe našega vzornika, — ne kakor je rečeno njemu v pohvali, saj vemo, da zanika jubilarant vsak osebni kult, — naše besede naj veljajo zgolj uspehom in pokretu, s katerim je povezano Ganglovo ime in njegova oseba v naših vrstah.

Iz Metlike, središča nežne pokrajine belih rojakov, se je napotil v šole, odločil se je za učiteljski poklic, nakar se je odpravil kot 19-letni mladenič na prvo službeno mesto v Budanje nad Vipavo. Ko je dobil službo v Ljubljani, se je precej lotil dela v učiteljski organizaciji, ki je bila tedaj še majhna in slabotna. S pojavom inicijativnega in odločnega

štva in procvit narodne prosvete v osvobodjeni domovini, je vršil Gangl z vso vnetostjo visoke in odgovorne posle v zadovoljstvo učiteljstva in šole. S ponosom smo zrlj vanj, našega tovariša in voditelja. Prej dobro nam je vsem njegovo delo v spominu, zato ga ni učitelja, ki ne bi imel Gangla samo v hvaležnem spominu, ampak tudi v srcu.

Ljubezen do naroda in želja po svobodi in bratstvu je zanelila v njem Tyrševe ideje, da je postal

Gangl navdušen sokolski delavec in propagator sokolske ideje.

Že leta 1910. je bil izvoljen za predsednika društva »Sokolski dom v Idriji« in še tisto leto za prvega župnega starosta v Logatcu. Z besedo in peresom je spodbujal »Sokole« in narod k narodnemu in sokolskemu delu.

Takoj po vojni vidimo med prvimi delavci za oživiljenje »Sokola« brata Gangla, ki kot načelnik izobraževalnega in časnikarskega oddelka dela, bodri in navdušuje. Videč, da je bodočnost sokolstva v mladini, ustanovi list »Sokolčič«.

Gangl Sokol-borec se dviga vidno v sokolskih vrstah. Leta 1921. ga izvolijo za namestnika staroste JSS. Njegov preudarni in odločni nastop, ki je vedno v skladu s sokolskimi načeli, mu pridobiva širom domovine v sokolskih vrstah neomajano spoštovanje in zaupanje. Po dr. Orazmovi smrti je postal starosta sokolskega saveza.

Ko pa je bila z zakonom ustanovljena vsedrjavna viteška organizacija »Sokola kraljevine Jugoslavije«, tedaj mu je bila podeljena najvišja čast in največje odlikovanje, saj je bil postavljen za prvega podstarosta. Ta čast in veliko priznanje za njegove žrtve, napore in uspehe, je odjeknila po vsej državi, posebno pa še v učiteljskih vrstah. K tem velikim odlikovanjem smo počaščeni po bratu Ganglu vsi učitelji.

Kot 60-letnik stoji Gangl-borec krepko na čelu mogočni narodni armadi. Leta, delo in naporu mu niso uklonili telesa, ker ga obvladuje in krepi močna duša, prožeta iskrenega nacionalizma in prave sokolske ideje.

Izvršeno delo v prid šole in učiteljstva, prosvete in nacionalnega preporoda naroda naj ga krepi tudi v bodoče, da bo nam kot tovariš-učitelj in Sokol-borec še dolgo vrsto let kazal pot, po kateri nam je hoditi, da bomo pravi vzgojitelji svojega naroda in vredni borci za svobodo velike Jugoslavije.

Gangla pa je zavel nov duh v učiteljskih vrstah. Učiteljska organizacija je napredovala v mogočnem zaletu: številčno in s tem seveda vzporedno tudi idejno. Gangl je bil tisti, ki je spoznal, da uspeva stan le, če bo naslonjen na gospodarske temelje in na močan tisk.

Podlaga vsemu je bila »Učiteljska tiskarna«, ki so jo kupili od prejšnjega lastnika Kleina za 48.000 kron, danes pa predstavlja milijonsko imetje. Pred 35 leti je sprožil zamisel ustanovitve mladinskega lista, izšel je »Zvonček«, ki mu je bil on sam pazljiv vrtnar in 25-letni urednik. Do pred vojne je bila »Naša bodočnost« glasilo naše napredne mladine, vez med učiteljstvom in narodnimi starši pa je vzdrževal list »Domače ognjišče«, ki ga je istotako uničila vojna vihra. Vsem trem listom je kumoval ob rojstvu Gangl, ki je pomagal ustanavljati še »Učiteljsko hranilnico in posojilnico«, »Učiteljski konvikt« in druge naše ustanove. Prelistajte starejše letnike našega stanovskega glasila, v njih najdete obilico člankov izpod Ganglovega peresa — odločnih, borbenih in polnih upanja v vero lepših dni! V orumenelih listih »Učiteljskega tovariša« pa je skrito mnogo, mnogo Ganglovih sil, saj jih je spočetka sourejeval (od l. 1898. do 1903.), kasneje pa je bil tudi glavni urednik »Učiteljskega tovariša«.

Poglavje zase je sodelovanje tovariša Gangla kot vodnika v naši stanovski organizaciji, tako v predvojnih letih, med vojno, zlasti pa še po vojni, ko je bila prav njegova zasluga, da se je po burni, viharni ustanovni skupščini rodila vsedrjavna učiteljska organizacija, utemeljena na jugoslovanskem nacionalnem principu.